

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

The First Steps of the Transformation in the New World Order in Communication and Media: Covid-19 A New Digital Age at the Beginning of the End

İpek Sucu¹

*İstanbul Gelişim University, Economic, Administrative and Social Sciences Faculty,
Advertising Design and Communication Department*

ABSTRACT

The Covid-19 pandemic, as a disease that affects the whole world, has caused transformations that have changed not only in the field of the health sector, but also in many areas of communication, education, business and social life. The new lifestyles caused by Covid-19 have transformed many habits, life order and communication that were previously adopted, and created new forms, new order and a new digital age. In this direction, Covid-19 has been instrumental in the adoption of a new world order by causing a transition to a new era in the digital age. In this context, in this study, it will be focused on what kind of changes Covid-19 has and can create in the communication and life styles of individuals with the guidance of their formation in the digital era. It is thought that this study will be useful in foreseeing how the digital age will dominate the life styles in the future.

Key Words: Covid 19, Media, Communication, Transformation, Lifestyles.

ARTICLE INFO

Received: 21.07.2020

Revision received:

26.08.2020

Accepted: 27.08.2020

Published online:

23.10.2020

---

¹ Corresponding author:

Doctor Lecturer

isucu@gelisim.edu.tr

0544 428 78 26

Orcid: 0000-0002-6298-7918

Yeni Dünya Düzeninde Dönüşümün İletişim ve Medyadaki İlk Adımları: Covid-19 Sonun Başlangıcında Yeni Bir Dijital Çağ

İpek Sucu¹

İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

ÖZET

Covid-19 pandemisi tüm dünyayı etkisi altına alan bir hastalık olarak, yalnızca sağlık sektörü alanında değil aynı zamanda iletişim, eğitim, iş dünyası ve toplumsal yaşamın pek çok alanında yaşam biçimlerini değiştiren dönüşümlere sebebiyet vermiştir. Covid-19'un neden olduğu yeni yaşam biçimleri, önceden benimsenmiş olan pek çok alışkanlığın, yaşam düzeninin ve iletişimin dönüşüme uğrayarak yeni biçimlerin, yeni düzenin ve yeni bir dijital çağın oluşumunu sağlamıştır. Bu yönde, Covid-19 dijital çağda yeni bir döneme geçişe neden olarak, yeni bir dünya düzenin benimsenmesine aracı olmuştur. Bu bağlamda, bu çalışmada Covid-19'un dijital dönemde medyadaki oluşumlarının yönlendirmesiyle bireylerin iletişim ve yaşam biçimlerinde ne gibi değişiklikleri oluşturduğu ve oluşturabileceği üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın, gelecek dönemlerde yaşam biçimlerinde dijital çağın hakimiyetinin nasıl olabileceğinin ön görülebilmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid 19, Medya, İletişim, Dönüşüm, Yaşam Biçimleri.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma Tarihi: 21.07.2020
Düzeltilmiş Hali Alınma Tarihi: 26.08.2020
Kabul Edilme Tarihi: 27.08.2020
Çevrimiçi Yayınlanma Tarihi: 23.10.2020

---

¹ Corresponding author:
Doktor Öğretim Üyesi
isucu@gelisim.edu.tr
0544 428 78 26
Orcid: 0000-0002-6298-7918

Giriş

Günümüzde Covid-19 ile birlikte yeni başlangıca ve yeni bir dönüşüme sebebiyet veren yeni bir dönemin başlangıcı konumundadır. 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde, sebebi henüz bilinmeyen "zatürre vakaları" bildirmesine karşılık olarak Dünya Sağlık Örgütü uzmanlarının görevlendirilmesi neticesinde salgının ortaya çıktığı düşünülen Wuhan şehrinde incelemeler yürütülmüştür (Huang ve ark.2020). 5 Ocak 2020 tarihinde daha önceki dönemlerde insanlarda tespit edilmemiş yeni bir coronavirus tanımlanmıştır. İlk zamanlarda 2019-nCoV olarak tabir edilen bu hastalık, daha sonra Covid-19 olarak adlandırılmıştır. Tüm dünyayı etkisi altına alarak gündemde olan ana konulardan biri haline gelmiştir (Wnag ve ark., 2020). Covid-19 dünya çapında büyük bir krize dönüşmüştür.

Kriz olgusu; bir dönüşüm, bir başkalaşım âdeta bir dönüm noktası özelliği göstermektedir. Kriz bir yandan gelişimi, büyüme fırsatlarını; bir yandan da gerilemeyi, yıkımı içinde barındırmaktadır (Ilıcak, 2020:260). Kriz iletişimi süreci ise "örgüt içi iletişimi, geleneksel medya ve sosyal medya iletişimini ve özellikle tüm paydaşlarla iletişimi" kapsayan çok kapsamlı ve detaylı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Ilıcak Aydınalp, 2020:11).

Covid-19, 12 Mart 2020 itibariyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen bir salgın haline dönüşmüştür. Bu büyük kriz tüm dünyada sosyal yaşamdan ekonomiye, eğitimden iş yaşamına kadar tüm sistemlerde önemli değişim ve gelişmelere neden olmuştur. İnsanlığı tehdit etmeye devam eden bu durum neticesinde, önlemler kapsamında yaşam şekilleri de değişmeye başlamıştır.

Eğitim sektöründe, iş dünyasında ve gündelik yaşantımızda çoğu alışkanlığın ve yaşam tarzının değişimine sebep olarak yeni bir dünya düzeninin oluşmasına ve hayata geçirilmesine sebep olmuştur. Bu süreçte belkide en büyük değişim ve gelişim "iletişim alanında" ortaya çıkmıştır.

Covid-19 halkla ilişkiler tekniklerini, reklam uygulamalarını, yeni medya yönetimini, marka iletişimini, sinema sanatını değiştirmiştir.

Covid-19 iletişim bazında etkilerle de karşımıza çıkan önemli dönüşümlere neden olmaya devam etmektedir. İletişim çapında, pandeminin olası olumsuz sonuçları göz önünde tutularak yapılan önlemler neticesinde, iletişim yapıları da bir dönüşüme uğramaya başlamıştır. Geleneksel ve yeni medyadaki pandemiye yönelik gösterimlerde, iletişimin farklı yapılanmalara gittiği göz önüne serilmektedir. Canlı yayın bağlantılarında, tv programlarında, dizi ve sinema çekimlerinde, uzaktan eğitim sistemlerinde, danışmanlık hizmetlerinde tüm iletişim faaliyetlerinin yürütülmesinde uzaktan iletişim kurma çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

Covid-19 iletişim alanında yeni dönüşümlere yol açarak gelişim göstermesinde medya önemli bir konuma sahip olmaktadır. Yeni medyada sıklıkla iletişim biçimlerinin uzaktan bir şekilde yürütüldüğünün gösterilmesi, bu yeni uzaktan yeni iletişim biçiminin kanıksanmasına yol açmaktadır. Bireyler arasındaki çift yönlü yüzyüze iletişim biçimleri, pandemi sürecinde etkisiyle bir değişime adapte olarak günümüzde yeni medya platformu ve yeni iletişim ortamları üzerinden etkileşimli uzaktan iletişim modellerine yönelmeye başlamıştır. Bu bağlamda, covid-19 toplumsal yaşam biçimlerimizde ve iletişim şekillerimizde dönüşümlere yol açmaktadır.

Toplumsal Etkileri Yönünde Pandeminin Tarihsel Gelişimi

Pandemi tarihi yönünde bakıldığında günümüze kadar insanlığı etkileyen yirmi bir çeşit pandemi meydana geldiğini görülmektedir. Bu pandemilerin her biri birçok sayıda insanın

ölümü ile sonuçlanmış ve dünyayı en çok etkileyen salgınların insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmesine neden olmuştur.

Pandemilerden bazıları incelenirse, bunlardan en önemli etkilere sahip olanlardan biri Kara Veba'dır. Kara Ölüm olarak da nitelendirilen vebanın ilk olarak İsa'dan 320 yıl önce Filistin'de görülmüş olabileceği düşünülmektedir (Arda, 1997: 60-78). Avrupa'da 1347-1351 yılları arasında görülen bu pandemi büyük yıkıma yol açmıştır. Etkeni Yersinia Pestis olan Kara Veba daha ilerleyen yıllarda da dünyada tarih boyunca pandemilerin oluşmasına sebep olmuştur. Avrupa'da bakıldığında 17. yüzyıl sonuna kadar her 25 yılda bir pandemi oluşturan hastalıklar meydana gelmiştir. Bu hastalıklar dünya çapında milyonlarca kişinin ölümüne sebep olarak büyük yıkımlara sebep olmuştur. Bu pandemi, Avrupa yönünde toplumsal hafızalarda büyük bir korku ve felaket dönemleri olarak kalmıştır. Veba salgınlarının etkileri diğer pandemilerde olduğu gibi sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda etkilenimlere ve dönüşümlere sebebiyet vermiştir. 1720'de yaşanan salgına kadar veba salgınları Avrupa'yı birkaç defa önemli oranda etkilemiştir. Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne neden olan önemli etkenlerden birinin salgın hastalıklar ve özellikle de vebanın sebep olduğu tahribat olduğu düşünülmektedir (Lewis, 1998: 60-65).

Bu yönde bu ülkelerde ekonomik çöktürelere, siyasal çalkalanmalara neden olmuştur. Avrupa'da yayılan bu pandemi birçok ülkede ekonominin bozulmasına ve siyasal alanlarda büyük çalkantılara sebebiyet vermiştir. Ortaya çıkan yeni oluşumlar toplumlarda yeni düzenlemelerin gerçekleşmesini sağlamıştır.

Kolera, hastalığın etkeni olarak 1883'te Koch tarafından bulunan Vibrio Cholera'nın kirli içme suları ve yiyeceklerle alımıyla nedeniyle kısa sürede belirtilerini göstermeye başlayan bir hastalıktır. Kolera, alınan mikrobun mideden geçmesi ve bağırsaklara yerleşip çoğalmasıyla oluşmaktadır (Ayar, 2007: 4). Hindistan çevresinde ortaya çıkmış olan ilk kolera pandemisi 1817-1824 tarihleri arasında yaşanmıştır. Bu pandemi ilerleyen dönemlerde Güneydoğu Asya, Ortadoğu, Doğu Afrika ve Akdeniz kıyılarına kadar yayılım göstermiştir. Kolera, Avrupa'da yüzbinlerce insanın ölümüne neden olmuştur. 1968 yılında Hong Kong'da ise birden çok farklı tipe sahip olan virüslerin bir araya toplanarak orijinalinden daha farklı bir virüs ortaya çıkarmasıyla bu salgın 1969 yılına kadar devam etmiştir (www.yeditepehastanesi.com.tr/koronavirus-pandemisi-ilk-degil). Bu pandeminin yayılım göstermesi toplum bazında bireylerin buldukları bölgelerden göç etmesini de tetiklemiştir. Farklı kültürler içerisinde dahil olan bireyler bunun neticesinde kültür entegrasyonu konusunda da farklılaşmalara alışmaları gerekmiştir.

1918-1920 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı beraberinde ortaya çıkmış olan H1N1 virüsü de etkileri önemli olan bir pandemidir. Genellikle 18-34 yaş arası bireyleri etkilemekte ve İspanyol gribi ilk olarak Avrupa'yı daha sonra ise dünyanın pek çok bölgesini etkisi altına almıştır. İspanyol gribi pandemisinin Amerika'daki askerler arasında başladığı düşünülmektedir. Kansas City'de bulunan Haskell County bölgesinde H1N1 virüsü ortaya çıkarak daha sonrasında yayılmaya başlamıştır (Barry, 2004: 23). Dünyanın pek çok bölgesini etkileyen bu pandemi de savaş yıllarıyla birlikte oluşan olumsuz koşullar neticesinde ortaya çıkarak hızlı bir biçimde yayılmıştır. Bu dönemde de olumsuz savaş koşulları nedeniyle toplumsal olarak bireylerin daha olumsuz şartlarda yaşamasına, sıkıntılarının artmasına, ekonomik yönden devletlerin etkilenmesine, yaşam şartlarının düşmesine ve bununla birlikte siyasal yönde yeni bir savaş aracı haline de gelerek pandemilerin dikkat edilmeyen önlemler neticesinde daha fazla yayılarak, psikolojik yönde de bireylerin etkilenmesine neden olmuştur.

Singapur'da 1956 yılında başlamış olan ve 1958 yılına kadar süre giden Asya Gribi Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere tüm dünyada bir milyon kişinin hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. 2009 yılında 21. yüzyılın ilk grip pandemisi olarak nitelendirilen H1N1 virüsü ortaya çıkmıştır. 2009 yılında Meksika bölgesinde bulunan bir domuz çiftliğindeki domuzlarda görülen bu pandemi domuzlardan insanlara geçen bir grip enfeksiyonu

olarak tanımlanmıştır. Kısa sürede bu grip Meksika'nın diğer pek çok bölgesine ve komşu ülke olan ABD'ye yayılım göstermiştir. İlerleyen dönemlerde kıtalar arasında yayılmasıyla birlikte tüm ülkeleri etkilemeye başlamıştır. İnfluenza infeksiyonları sosyal ve ekonomik boyutlarda da insanları etkilemiştir. Geçmiş yıllardaki epidemi ile ilgili bulgulara göre, salgının boyutlarının büyüklüğüne bağlı olarak, ülkeler çapındaki toplam maliyetlerinin bir-üç milyar dolar arası olarak hesaplandığı bildirilmiştir (Şanlı, 2010: 9). Ekonomik yönde de bakıldığında, pandemilerin ülkelerin ekonomik yönde de etkilenmesine yol açmıştır. Ülkeler pandemiler dolayısıyla yüksek bütçeler ayırarak şartların düzelmesi yönünde iyileştirici çabalara başvurmuşlardır. Bu durum da ülkelerin ekonomik sıkıntılarında artışlara sebep olmuştur.

Ebola pandemisi ise (EVH), viral kanamalı ateşli olan bir hastalıktır. Vücutta ateş ve kanamalarla seyir gösteren bir enfeksiyon hastalığıdır. EVH insanlarda genel olarak ağır ve ölümcül olarak seyreder (<https://www.klimud.org/public/uploads/files/Ebola>). 2014 yılında, Batı Afrika bölgesinde meyve yarasaları, goril ve şempanzelerden insanlara bulaştığı düşünülmektedir. Toplumsal özellikler bazında bu bölgedeki sağlık koşullarının yetersiz oluşu sebebiyle bir süre müdahalede bulunulamaması sebebiyle pek çok bölgede büyük bir panik yaratmıştır. Ülkelerde ekonomik, sosyolojik ve toplumsal koşullar pandemi sonrası kadar pandemi sürecinde de bireyleri etkilemektedir. Özellikle koşulların yetersiz olduğu ve modern tıp teknolojilerini yeterince kullanamayan ülkelerde pandeminin psikolojik ve ekonomik etkilerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Covid-19 Pandemisinin Gelişimi

Son dönemlerde önemli etkileri olan yeni koronavirüs pandemisi (Covid-19), ağır akut solunumsal bir sendrom koronavirüs (Sars-CoV-2) sebebiyle oluşan bir hastalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Pandeminin ilk vakaları 2019 yılının aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Hastalığın türü bilinmediğinden dolayı ilk başlarda zatürre olduğu zannedilmiştir. Çinli yetkililer bu yönde ilk olarak Vuhan'da kişilerde zatürre benzeri bir hastalık olduğunu bildirmiştir. Daha ilerleyen dönemlerde ise bunun zatürreye neden olan bir virüs olmadığı anlaşılmıştır. Yeni tip bir virüsten kaynaklandığı belirlenmiş olan bu hastalık dünya genelinde hızla yayılmaya başlamıştır. İlerleyen süreçlerde hastalık Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Hastalığın en belirgin klinik semptomları ateş, öksürük, yorgunluk, baş ağrısı ve nefes darlığı gibi semptomla görülmektedir (Schwetz ve Fauci, 2019; Aslan, 2020). Covid-19 yarattığı bu etkilerle dünyayı yakından ilgilendiren önemli bir sağlık sorunu olarak gündeme gelmiştir.

Covid-19 pandemisi bir yandan sağlık sektöründe önemli krizlere sebep olurken, diğer bir yandan da ülkelerin ekonomik, siyasal, sosyal, toplumsal ve psikolojik yönlerden de etkilemiştir. Öncelikle pandeminin yükseliş göstermesi nedeniyle, dünyanın pek çok yerinde sağlık alanındaki eksiklikler fark edilmiş ve giderilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında ülkelerin sağlık harcamalarına yoğun yatırımlar yapmaları gerekmesi ve beraberinde karantina ve önlemler dolayısıyla ekonomik yöndeki durgunluklar ülkeleri ekonomik yönden olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte bireylerin karantina döneminde evde kalmalarının gerekmesi kişileri psikolojik olarak yalnızlık duygusu ve pandemiyle birlikte korku yönünde etkilemektedir. Bu dönemde yaşam biçimlerinde evde çalışan ve vakit geçirmeye yönelen bireyler ve kurumlar pek çok yaşam tarzını dijital olarak yeni medya üzerinden karşılamaya yönelmişlerdir. Pek çok işletme işlerini evden çalışmaya ve çevrimiçi sürdürmeye başlamıştır. Kişiler alışveriş ihtiyaçlarını dijital mecralardan karşılamaya yönelmişlerdir. Bu dönem içerisinde eğitim sistemi de uzaktan eğitim sistemine geçerek eğitim çalışmaları da yeni medya üzerinden yürütülmeye başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında dijitalleşmeye başlayan dünya düzeni çok daha yüksek bir oranda yeni medya platformlarına yönelerek yeni dünya düzenine bireylerin entegre olmasını doğurmuştur.

Tüketim ve Yaşam Alışkanlıklarının Değişmesi Yönünde Covid-19

Covid-19 pandemisi dünya çapında genel olarak küresel ekonomi üzerinde yıkıcı etkilere sebep olmaya başlamıştır. Dünya genelinde ortaya çıkan etkilere bakıldığında Volkswagen ve Ferrari gibi otomobil üreticilerinin Avrupa ülkelerindeki üretimleri askıya alınmıştır. Ulaşım, eğlence, perakende, otel ve restoranlar gibi kuruluşların önlemler dolayısıyla kapatılmasıyla birlikte ülke GSYH'sinin dörtte birine yakın olan sektörler ciddi düzeylerde zarar etmiştir. Dow Jones endeksi 16 Mart 2020'de 2.977 puan düzeyinde bir düşüş yaşayarak günlük bazda en yüksek düşüşü kaydetmiştir. Paris, Madrid, Venedik ve Roma gibi turistik bölgelere turist gelişleri azalmış, ticari fuarlar ve etkinlikler iptal edilmiştir. Önlemler dahilinde halka açık toplantılar ve spor karşılaşmaları da iptal edilmiş uygulamalar arasında yer almıştır. Başta Çin olmak üzere dünyanın pek çok yerinde pandemi sebebiyle milyonlarca kişi işini kaybetmiştir. Lüks ürün üreten şirketler üretimlerini durdurmuştur. Bu yönde ekonomik krizlerle ilgili Covid-19'a ilişkin çok sayıda belirsizlik hakimiyetini sürdürmeye devam etmektedir (Cinel, 2020: 124-140).

Pandemi hizmet sektörünü derinden etkileyerek pek çok ülkenin karantina altında işlerini durdurmasına neden olmuştur. Çalışma ortamları dijital süreç hakimiyetine girerek çalışanlar evde çalışmaya başlamıştır. Tüketiciler yönünde alışveriş harcamaları daha çok zorunlu ihtiyaçların satın alınması yönünde değişmiş ve ihtiyaçların pek çoğu dijital alışveriş platformlarından sağlanmaya başlamıştır. Sosyal mesafe kapsamında ticari ilişkiler ve tüm ilişkilerde insanlar yan yana daha az durmaya, restoranlar, alışveriş merkezleri, müzeler gibi kamusal alanlarda daha az bulunmaya başlamışlardır. Bunun yerine çevrimiçi gezebilecekleri müze ziyaretleri, dijital alışveriş, sanal iletişim gibi yeni alışkanlıklara yönelmeye başlamışlardır. Tüketim alışkanlıkları ve yaşam biçimleri dijital dünya üzerinden sürdürülmeye başlanarak kişilerin yeni alışkanlıklara yönelmesi başlamıştır. Bu yönde televizyon dizilerinin bazı bölümlerinin dahi evde çekilerek izleyiciye izletilmesi, setlerde sosyal mesafeye özen gösterildiği ve bu yönde reklam çalışmalarının yapıldığı göze çarpmaktadır.

#Evde kal, #Hayat Eve Sığar hashtagları ile kampanyalar düzenlenerek kişilerin evde kalması sağlanmaya çalışarak pandeminin etkisinin azaltılması amaçlanmıştır. Bu yönde, yürütülen kampanyalar eşliğinde bireyler de evde kalma üzerine duyarlı davranarak sosyal medya platformlarından destek vermişlerdir. Özellikle fenomen ve ünlü kişilerin de desteğiyle yürütülen kampanyalarla evde kalınan süreçlerde neler yaptıklarıyla ilgili paylaşımlara medyada geniş yer vermeye başlamışlardır. Tüm bu süreçlerde yaşam biçimleri evde yürütülen aktivitelerle ve özellikle dijital sürdürülen bir hayatın egemenliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Gelecek dönemlerde de bu tarz pandemilerin yine yaşanabileceği ihtimali yönünde önlemlerin pek çoğunun kalıcı olacağı ve özellikle yaşam tarzlarımızın sosyal mesafe kapsamında dijital olarak dönüşen yeni bir dünya düzeni yönünde olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal Yaşamda Dönüşümler Yönünde Covid-19

Dünya çapında covid-19'a yönelik önlemler kapsamında eğitim sisteminde de önemli değişikliklere gidilmiştir. Pek çok ülke covid-19 salgınıyla nedeniyle uzaktan eğitime geçmiş, bütün eğitim seviyelerindeki öğrencilerinden öğrenme faaliyetlerine uzaktan eğitim yoluyla devam etmelerini istemiştir (Yamamoto ve Altun, 2018). Özellikle yapay zeka algoritmaları da bu süreçte daha yoğun bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Pazarlama, bilgisayar destekli eğitim sistemleri, tıp ve medikal, iletişim, üretim endüstrisi, ağır sanayi, askeri, lojistik, haberleşme, ulaşım, güvenlik sistemleri vb. gibi birçok alanda aktif olarak kullanılmaya başlayan Yapay Zekâlar (A.I.), normal olarak insan zekâsını gerektiren görevleri yerine getirmeye çalışır. Çoğu zaman bunu fiziksel güç de kullanarak yapar (Ilicak Aydınalp, 2020:2287-2288) Pandemi süreci yapay zekâların çok daha popüler olmasını sağlamıştır.

Pandemi sürecinde eğitimlerine evlerinde devam eden öğrenciler mezuniyet törenlerine de sanal olarak katılım göstermişlerdir. Bu yönde de eğitim alanında uzaktan eğitimin uygulanmaya başlanması ve benimsetilmesi bağlamında da çalışmalar hız kazanarak bu dönem içerisinde benimsetilmesi yönünde dönüşüm yaşatmaktadır. Mezuniyet törenlerinde yapay zeka sistemlerinden de faydalanılarak robotlar sayesinde öğrencilerin törene evlerinden katılması sağlanmıştır. Öğrenciler evlerinden görüntülü olarak bağlanarak robotun üzerine yerleştirilmiş olan tabletlerle video konferans gerçekleştirdiler ve tabletlerin bağlı bulunduğu robotların kumandalarına kontrol sağlayarak podyuma diploma almaya yürümeleri sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar toplumsal yaşam düzenine oldukça hızlı bir şekilde entegre edilerek, yeni yaşam düzeninin hızlı bir biçimde içselleştirilmesine neden olmuştur.

Covid-19 süreciyle birlikte çalışma koşullarında da dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. Son dönemlerde esnek çalışma koşulları yönünde uzaktan çalışma kavramı işverenlerin tercihlerinin üzerine kurulu bir kavram olmuştur. Uzaktan çalışma prensibiyle çalışanlar evden, kafeden veya istedikleri bir lokasyondan çalışarak işlerini yürütebilmektedirler. Covid-19 süreci ile birlikte, bu çalışma yöntemi tercihten ziyade bir zorunluluk haline dönüşmeye başlamıştır. Bu zorunluluk, hükümetlerin veya şirketlerin aldıkları kararlardan ve yaptırımlardan kaynaklanma yönünde de olmaktadır. İçinde bulunduğumuz koşullar itibariyle de bu dönem içerisinde özellikle evden çalışma düzeni daha yaygınlaşabilir

durumdadır
(<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/human-capital/covid-19>).

Covid-19 ile süreciyle birlikte çalışma hayatındaki radikal değişiklikler ve iş gücü değişimlerini beraberinde getirmektedir. Bu dönem ile işletmelerin evden uzaktan çalışmaya yöneldikleri görülmektedir. Pandemi dönemi öncesinde uzaktan çalışmaya yönünde eğilimli olmayan işletmelerin dahi bu dönemdeki dönüşümlere hızlı bir şekilde ayak uydurdukları görülmektedir. Kurumlardaki fiziksel ofis yapılanmaları ve ofis içi çalışma düzenindeki değişimler gelecek dönemlerde de bu dönüşümlerin devam edebileceğini göstermektedir. Bu yönde, önümüzdeki dönemlerde çalışma sistemlerindeki değişikliklerin uzaktan çalışma yönünde devam edilebileceği düşünülmektedir. Uzaktan çalışma yönündeki değişiklikler yönünde iş verimliliğinin sağlanabilmesi için bu süreçte çalışanların motivasyonlarını yüksek tutmak önem taşımaktadır.

Covid-19 pek çok sektörü olumsuz etkilerken, e-ticaret yönünde ise talebin olduğu bir dönüşüme sebep olmuştur. Evde kalan insanların fiziki olarak temastan kaçınması, sokağa çıkma yasakları nedenleriyle evde olmalarından dolayı fiziksel ticaret oldukça durgunlaşan bir döneme girmiştir. Özellikle perakende sektöründe sokağa çıkma yasakları yönündeki tedbirlerden dolayı tedarik zinciri yavaşlama göstermiştir. Covid-19 sürecinde bu yönde ticaretin dönüşümü yaşanarak alışveriş ortamı fiziksel ortamdan sanal ortama kaymaya başlamıştır. Alışveriş, eğitim, sağlık, banka gibi sık olarak kullanılan kurumlardaki işlerin yapılabilmesi için dijital yapılanmalara ihtiyaç duyulmaya başlamıştır. Bu bağlamda e-ticaret yapılanmaları teknolojik bir devrime gidildiğini göstermektedir (Güven, 2020: 252). Gelişen bu dönüşümler neticesinde yaşam biçimleri yeni koşullara uyum neticesinde dijital bir sürece girmiştir. Bu dönemle birlikte dünyada ve ülkemizde dijital yaşam biçimine hızlı bir yönelim gerçekleşmiştir ve gerçekleşmeye devam edecektir.

Covid-19 sürecinde web sitelerindeki aylık ziyaretçi ortalamaları ve bununla birlikte sayfalarda ortalama kalma süreleri de artmaya başlamıştır. Online sipariş uygulamalarındaki yaygınlaşma neticesinde evlerinden dışarı çıkıp alışveriş yapmak istemeyen kullanıcılar, cep telefonu uygulamaları ile siparişlerini vermeye yönelmişlerdir. Getir uygulamasında da insanların artık gündüz de evde daha fazla vakit geçirmelerinden dolayı hafta içi gündüz saatlerindeki siparişlerde ciddi oranda artış sağlanmıştır. Migros pandemi sürecinde 10 gün içerisinde 1.000 kişiyi daha istihdam ederek online siparişleri sağlamaya yönelmiştir. E-ticaret

şirketi Amazon da pandemi sürecinde online alışverişe artan talebi karşılayabilmek için istihdamını artırmıştır.

İletişim Alanında Dönüşümler Yönünden Covid-19

Covid19 özellikle tüm dünyada iletişim alanında büyük değişimlere neden olmuştur. Yeni bir dünya düzenini oluşturmaya başlayan bu pandemi süreci iletişim araçlarının kullanımını da artırmıştır. Evde vakit geçiren kişiler kitle iletişim araçlarını daha yoğun ve etkin bir biçimde kullanırken, ürün ve hizmetlerinin satışını yapmaya çalışan markalar çevrimiçi iletişim tekniklerini kullanarak ürün ve hizmetleri ile ilgili bilgi vermişlerdir. Halkla ilişkiler tekniklerinin kullanımı Pandemi sürecinde yoğunlaşmış ve farklılaşmıştır.

Bir işletmenin, bir kurumun ya da kişilerin iletişim kurmak amacıyla yürüttüğü düzenli faaliyetler olan halkla ilişkiler, çeşitli mesajlar oluşturarak bu mesajları doğru zamanda, doğru yerde ve doğru hedef kitlelere ulaştırmayı amaçlar (Ilıcak Aydınalp, 2020: 2291-2292). Halkla ilişkiler uygulamalarında ikna iletişimi, halkı bilgilendirme, nedene dayalı etkinlikler, imaj yönetimi, ilişki yönetiminin daha fazla öne çıktığı söylenebilir (Ilıcak Aydınalp, 2019: 41). Pandemi sürecinde kurumlar imaj yönetimini, kriz iletişimini, sponsorluk çalışmalarını, etkinlik yönetimini online sistemler üzerinden sistematik bir biçimde yürütmeye başlamışlardır.

Bu süreçte özellikle web tabanlı seminerlerin sayısı inanılmaz bir biçimde artmıştır. Markalar kanaat önderlerini kullanarak webinarlar üzerinden tanıtımlarını artırmışlardır. Şu anda insanlar artık onlarca, yüzlerce, binlerce markanın kuşatması altında var olmaktadır. Bireyler istese de istemese de bu markalar gezegeninde bilinçli ya da bilinçsiz olarak çeşitli seçimler yapmakta ve bu seçimlerin sonuçları ile karşı karşıya kalmaktadır (Ilıcak Aydınalp, 2019:670). Bu yüzden markalar seçim faaliyetlerini etkileyebilmek için reklam faaliyetlerini çok yoğun bir biçimde kullanmak durumundadır. Etkili reklam yöntemleri tüm markaların vazgeçemediği satış ve tutundurma tekniği olatakarşımıza çıkmaktadır. Pandemi sürecinde açık hava reklamcılığında billboardlar ve dijital reklamlar ön plana çıkmıştır. Dijital alışveriş arttığı için dijital yaşam reklamlar ağırlıklı olarak sergilenmeye başlamıştır.

Markalar izinli oldukları datalar üzerindeki iletişimi dijital platformdan daha aktif bir biçimde kullanmaya başlamışlardır. Dijital reklamlar yönünde push notification, sms gönderimi, e-posta pazarlama ve pop-up'lar yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Tercih edilen dijital araçların kullanımıyla kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılama amacıyla akıllı sistemlerle birlikte kullanıcı takibi oluşturulmaktadır (Öğütçü, 2020). Covid-19 süreciyle birlikte markalar yönünde de e-ticaret yapılanmaları artarak alışveriş alışkanlıklarının da değişim gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu dönüşümlerin gelecek dönemlerde de devam ederek hız kazanacağı düşünülmektedir.

Dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de Covid-19 pandemisinin etkisiyle birlikte Sinema Televizyon Sendikası, Oyuncular Sendikası ve sektördeki farklı birimleri temsil eden dernek ve platformlar, pandemiye yönelik acil çözümler üretebilme amacıyla bazı önlemlere başvurmuştur. Pandemi tehlikesi altında film sektörü çalışanlarının sağlığının korunması amacıyla pandemi yayılımının yoğun olduğu dönemlerde #setleridurdurun hashtagleri ile kampanyalar düzenlenerek devam eden ve yeni başlayacak reklam/dizi/sinema çekimlerinin çoğunluğunun çalışmasına ara verilmiştir.

Radyo, televizyon, sinema ve reklam çalışmalarında, pek çok çalışanın bir arada bulunmasının riskli olduğu göz önünde bulundurularak, setlerin bir süre durdurulmasının ardından normalleşme süreciyle sosyal mesafe kurallarına uyum gösterilerek çalışmalara devam edilmektedir. Tüm bu çalışmalar neticesinde, radyo, televizyon ve sinema alanında iletişim yürütümlerinde değişimler görünmeye başlanmıştır. Bu duruma örnek olarak, "Jet Sosyete" ve "Çukur" gibi dizilerde çekimler oyuncular tarafından bireysel olarak uzaktan yapılmış ve daha sonrasında tüm bireysel çekimler kurgulanarak bir bütün haline getirilmiştir.

Benzer şekilde, “Aileler Yarışıyor” gibi televizyon yarışma programlarında da yarışmaların ailelerin evlerinden uzaktan katılım ile yarışmaya katıldıkları görülmektedir.

Televizyonda haber ve reality programlarında da iletişimin kanalın sosyal hesaplarından izleyicilerin soru, yorum ve öneri şeklinde daha fazla dijital gönderim yapımlarıyla mümkün hale gelmeye başlamıştır. Reklam çalışmalarında reklam çekimlerinin mümkün olduğunca tek oyuncuyla çekimi ya da animasyon ve grafik kullanımlarıyla oyuncusuz olarak yapılması pandemi dönemiyle birlikte dijital yapılanmaların daha fazla kullanılması yönünde değişimlere yol açmaktadır. Bu tarz çalışmaların yürütülmesinde dijital çağın uzaktan erişim olanaklarından faydalandığı görülmektedir. Bu yönde, iletişim alanında medya çalışmalarında da dönüşümler yaşandığı gözler önüne serilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Covid-19 pandemi süreciyle birlikte yaşanan olumsuzluklara rağmen, dünya genelinde yaşam biçimleri ve toplumsal yönde önemli değişikliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu süreçle birlikte eğitim sektöründe, iş alanlarında, e-ticaret uygulamalarında, ekonomik ve toplumsal yapılanmalarda dönüşümler yaşanarak yeni bir toplumsal düzeninin hakimiyetinin oluşmaya başladığı görülmektedir.

Eğitim sisteminin uzaktan eğitimle desteklenmesi, iş yaşamında çalışanların uzaktan çalışma yöntemleriyle çalışması ve şirketlerin buna entegre olması, alışverişlerin e-ticaret yapılanmalarıyla hız kazanması, hobilerin ve iletişimin sanal dijital ortamlarda gerçekleştirilmesi yönünde hız kazanması dijital yapılanma yönünde yeni bir döneme geçildiğinin göstergesi konumundadır. Bu bağlamda, yeni dünya düzeninde tüm yapılanmalar dijital çapta hız kazanarak yeni alışkanlıkların dijital yönde dönüştü bir yaşam biçimi kişilere sunulmaktadır. Covid-19 süresince zorunlu ayak uydurulan bu geçiş döneminin yeni dünya düzeninin başlangıcı olduğu düşünülmektedir.

Covid-19 süreciyle birlikte, iletişim alanında ve yaşam tarzlarında önemli dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. Bireyler iletişim yönünde uzaktan etkileşimli iletişim kurmaya yönelmeye eğilim göstermektedirler. Yüzyüze olan çift yönlü iletişim pandeminin de etkisiyle uzaktan oluşumlar sergilemeye yönelmiştir. İletişimin uzaktan bir şekilde yürütümü iletişimin boyut değiştirerek iletişimin beden dili kullanımıyla yüzyüze temassal olması yerine temas olmadan mesafe sınırlarının bulanıklaştığı bir duruma getirmektedir. Bu yöndeki dönüşümlerde iletişimin giderek daha fazla soyutlaşarak temas ve mesafeden uzak bir konuma gelmesiyle birlikte iletişimin sanal ortamlara taşınması neticesinde iletişimin gerçekliğinin aksayacak bir biçime dönüşmemesi önem taşımaktadır. Dijital dönüşümle birlikte iletişimin yapılanmasında mümkün olduğunca yüz yüze iletişimdeki gibi aktif katılımın sağlanabilmesinin ve iletişimin sanal yanlızlığa sebep olmayacak şekilde dengeli yürütülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Pandemi süreciyle birlikte, medya alanındaki çalışmalarda da değişimlerin olduğu göze çarpmaktadır. Radyo, televizyon, reklam sinema alanlarında çalışmaların uzaktan bir şekilde ya da sosyal mesafe ile yürütümünde iletişimin boyut değiştirdiği görülmektedir. Özellikle radyo ve televizyon programları, reklam çalışmaları ve sinema çekimlerinde iletişimin yürütülmesinde uzaktan iletişim çalışmalarına başvurulmaya başlamıştır. Bazı çalışmaların uzaktan bireysel olarak tek çekimlerin gerçekleştirilmesi ya da çalışmaların grafik ve animasyon programlarıyla gerçekleştirilmesi çalışmalarda maliyet tasarrufu sağlayabilmesinin yanında yüzyüze iletişimi de azalttığı görülmektedir. Bu bağlamda, medyada da iletişim faaliyetleri sürdürülürken iletişim dijital boyutta sürdürülse dahi, izleyici ve dinleyici yönünde iletişimin devamlılığının sağlanmaya çalışılması önem taşımaktadır.

Covid-19 sürecinin etkilerine bakıldığında, bireylerin yaşam tarzlarının, iletişim biçimlerinin ve medyadaki iletişim süreçlerinin dönüşüm gösterdiği görülmektedir. Medyada

içeriklerin oluşturulması, kişiler arasındaki iletişim, yaşam tarzlarının şekillenmesi yönünde eğitim ve çalışma şartları dijital platformlarda çevrimiçi iletişim ile yürütülmeye yönelmiştir. İçinde bulunduğumuz dijital ortam daha fazla etkin bir biçimde kullanılarak yeni bir dijital çağın önemli adımları atılmaya başlanmıştır. Bu sürecin etkilerinin önümüzdeki dönemlerde daha fazla yaygınlaşarak söz konusu pek çok alanda dijital etkileşimin devamlılığı ve daha fazla alanda kullanımının oluşacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, Covid-19 pandemisinin yaygınlaştırdığı yeni dijital çağın yaşam tarzları ve iletişim yönündeki etkilerinin göz önünde bulundurularak çalışmaların yürütülmesi gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

- Arda, B. (1997). *Batı Orta Çağı'nda Hastalık Kavramı* Ankara: Güneş Kitapevi.
- Ayar, M. (2007). *Osmanlı Devleti'nde Kolera: İstanbul Örneği (1892-1895)* İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Barry, J. M. (2004). The Site of Origin of the 1918 Influenza Pandemic and Its Public Health Implications, *Journal of Translational Medicine*, 2, (23), 23.
- Cinel, E. A. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler, *Politik Ekonomik Kuram Dergisi*, 4(1), 124-140.
- Güven, H. (2020). Covid 19 Pandemik Krizi Sürecinde E-Ticarete Meydana Gelen Değişimler, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 251-268.
- Huang C, Wang Y, Li X, Ren L, Zhao J, Hu Y, et al. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet* 395: 497–506.
- Ilıcak Aydınalp, Ş. G. (2020). Halkla ilişkiler perspektifiyle yapay zekâ. *Turkish Studies – Social Sciences*, 15(4): 2283-2300. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42106>.
- Ilıcak Aydınalp, Ş. G. (2019). Müze İletişimi. İstanbul: Akademik Kitaplar (1-197). ISBN: 978-605-9786-47-8.
- Ilıcak Aydınalp, Ş. G. (2019). “Kişisel Marka Bağlamında Sanatçı Markalarının Değerlendirilmesi” *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 5 (18): 669-682
- Ilıcak, N.G. (2020). “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Doğal Afetlerin Konu Edildiği Destanlar” “Farklı Yönleri ile Kriz ve İletişimi, (Ed.) Ilıcak, G., Ankara: Nobel Yayınları
- Levis, P. (1998). *Tıp Tarihi*. İstanbul: Khalkedon Yayınları.
- Öğütçü, H. (2020). Organik Trafikte Online Sipariş Uygulamaları 2020 Mart Ayında Yüzde 40 Büyüdü. Erişim Adresi: <https://egirisim.com/2020/05/08/organik-trafikte-online-siparis-uygulamaları> Erişim Tarihi: 10.06.2020
- Yamamoto, G. T., Özgeldi, M., ve Altun, D. (2018). Instructional Developments and Progress for Open and Equal Access for Learning, *Open and Equal Access for Learning in School Management* 117-143.
- <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/human-capital/covid-19-calisanlara-ve-calisma-hayatina-olasi-etkileri.pdf> Erişim Tarihi: 15.06.2020
- <https://www.klimud.org/public/uploads/files/Ebola> Erişim Tarihi: 20.05.2020